

שיעורים בהלכות שבת

"שבת בשבתו"

שנלמדו ע"י

הרה"ג ר' בן ציון הכהן שטרנסער שליט"א

אב"ד נייטרא ב"פ – בעמח"ס "שבת בשבתו" (עשרה חלקים)

בביל שבת קודש בבוקר

בבית המדרש דק"ק נייטרא 1462 50 ST.

פרשת משפטים תשפ"א

סימן ש"ח סעיף א' (שיעור א')

[שנה מ"ז – שיעור ח"י]

להערות - וכן הרוצה לקבל שיעור זה מדי שבוע בשבוע דרך האימיל Email יפנה אל:

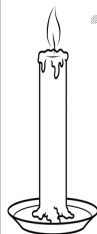
אלכסנדר אליעזר קנאפלער

ALEXANDER KNOPFLER

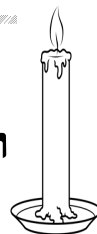
1564 - 48 STREET, BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755- 4864 • FAX: (718) 437- 3388

Email: igeres@yeshivanet.com



לע"נ מוה"ר אליעזר דוד בן יוסף ע"ה [עייטלין] נפטר י"ד ניסן ער"פ תשע"ה
ולע"נ הרה"ח הגה"צ ר' אלעזר מרדכי בן מוה"ר גדליהו אהרן קעניג זצוק"ל
מנהיג דחסידי ברסלב בעיה"ק צפת תובב"א - נלב"ע ביום כ"ג טבת תשע"ט לפ"ק



הלכות שבת

סימן ש"ח סעיף א' [שיעור א'] / פרישת משפטים - שנת תשפ"א לפ"ק



העט על השלחן כשנכנס השבת, ועתה בשבת רוצה לאכול על השלחן וכשהעט שם זה מפריע להניח שם כלים ואוכלים, או כשרוצה ללמוד על השלחן ולהניח עליו ספרו, ומפריע לו העט מלעשות כן, בכהאי גוונא מותר לטלטל העט ולסלקו משם.

אבל אם נמצא העט על הרצפה, ורוצה להגביהו כדי שלא יפסיע עליו אדם וישברנו, או אם נמצא העט על הרצפה או על כסא או שלחן ורוצה לטלטלו כדי שלא יקחנו ילד וישחק עמו וישברנו. אסור לטלטל העט בשביל זה, דהוי בכלל מש"כ בשו"ע "מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר, אסור".

ד] והנה יש עוד סיבה שאדם רוצה לטלטל עט ממקום למקום, וזהו אם הניח עט בבגדו במוצאי שבת ושכחו שם ועתה בשבת רוצה ללבוש הבגד ולצאת בו לרשות הרבים, ואי אפשר לו לעשות כל זמן שהעט בכיס בגדו מפני איסור הוצאה, לכן רוצה לטלטל העט ולהסירו מכיסו. והנה בכה"ג איננו "צורך גופו" כי אין הוא צריך העט לעשות בו איזה דבר היתר בשבת, כמו "קורנוס לפצוע בו אגוזים", אלא הוא צריך את הבגד, רק שהעט מפריע לו את ההשתמשות עם הבגד. - וכן איננו "צורך מקומו" שפירושו כמ"ש בשו"ע "שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם", כי אין הוא צריך מקומו של העט לאיזה השתמשות אחר, אלא מפני איסור הוצאה צריך להסירו ממנו, על כן יש לומר דאסור לטלטלו כי חז"ל התירו רק צורך גופו ממש או צורך מקומו ממש, ולא בכהאי גוונא. וולהסירו משם יש לו לעשותו על ידי התירים אחרים כגון בהיתר של טלטול מן הצד, והיינו שיהפוך הבגד וינענעו עד שיפול העט ממנו בלי שיגע את העט ויתבאר בהרחבה בעזה"י בסי' ש"י].

ה] אמנם יש לומר באופן אחר, שאף אם אינו לצורך גופו ומקומו ממש מ"מ מותר, דאיכא למימר דהיתר טלטול של כלי שמלאכתו לאיסור לא תלוי דוקא אם הוא לצורך דברים הללו, אלא עיקר הקפידא הוא שלא יהיה הטלטול בכלל "מחמה לצל", שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא

א] סעיף ג' - מחבר, כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו. בין לצורך גופו, כגון קורנוס של זהבים, או נפחים [אנשים העובדים עם ברזל] לפצוע בו אגוזים, קורדם לחתוך בו דבילה [תאנים יבשים]. - בין לצורך מקומו דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה. - אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם, אסור, עכ"ל. - יש כלים רבים שהם בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, וננקוט עתה אחד מהם, המצוי הרבה אצלנו, כדי לבאר איזה פרטים בהלכה זו, וממנו נלמד לכלים אחרים כיוצא בו. - וננקוט "עט" [פע"ץ או פענס"ל], הנה עט הוא כלי שמלאכתו לאיסור היות שנעשה בעיקר לכתובה אשר אסור בשבת. ומ"מ מותר לטלטלו לצורך גופו, כגון כשסוגר ספר או סידור וזמירות מותר להניח בתוכו עט כדי שבקל יכול לחזור לשם [ולהלן יתבאר אם יכול בקל להשתמש לזה בכלי שמלאכתו להיתר מה דינו].

ב] למעשה אין אנו מטלטלים כלל עט בשבת, וכנראה הטעם כי לפני שנים רבים [ששים או שמונים שנה] היה מחירו של עט, יקר, וגם היה נשבר בקל אם אין משמרים עליו, לכן לא היה משתמשים בו לדברים אחרים חוץ מכתובה, ועי"ז בודאי היה בכלל מוקצה חסרון כיס, והיה אסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו כמ"ש בסעיף א'. אבל כעת רוב עטים מחירם מעט, ואף אינו נשבר בקל כל כך, ואין משמרים ומקפידים עליו במיוחד. ולכן דינו ככלי שמלאכתו לאיסור בעלמא, ועל דרך זה הוא דברינו כאן. אמנם היות שעדיין רוב העולם מביטים על העט למוקצה חמורה שאין בו היתר של לצורך גופו ומקומו על כן נכון לנהוג כן, ולמנוע מלטלטלו ככל האפשר, כי הרואה מי שמקיל בזה נראה בעיניו שמזלזלים בדיני שבת. מ"מ מעיקר הלכה דינו כמו שמבואר כאן דמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, וכפי תנאי כלי שמלאכתו לאיסור בעלמא.

ג] לעיל מבואר אופן שמותר לטלטל העט לצורך גופו, וכן מותר לטלטל העט לצורך מקומו, כגון שפעמים נשאר

לא היה אסור ולכן כלי שמלאכת להיתר מותר אף מחמה לצל, ורק בכלי שמלאכתו לאיסור דינו כן (מחזה אליהו סי' מ"ז ס"ק ה') הרי דברים מפורשים דכל שמטלטלו מפני איזה צורך של שבת עצמו מותר. וכדבריו כתב ג"כ בעוד ראשונים ה"ה בספר מאורות (קכ"ג ב') ובספר השלמה (קכ"ד א').

[ז] אמנם מצינו דלא כו"ע סוברים כן, וכנראה שנחלקו בו הראשונים (כמבואר בתהלה לדוד רע"ט בהשמטות), כי דנו הראשונים למה מותר לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור אם יש חשש שאם יהי' מונח במקום שהוא עכשיו יזוק אדם ממנו. [ולדידן מצוי שאלה זו אם יש על הרצפה מחט שהוא כלי שמלאכתו לאיסור ויש לחוש שימצאנו תינוק ויזוק ממנו, וכן אם מונח על הרצפה מספרים (שערע"ל) וחוששים שימצאנו תינוק ויזוק ממנו]. ברשב"א מבואר כי טעם ההיתר הוא משום דאף מוקצה גמור התירו חז"ל לטלטלו אם יש לחוש שבלא"ה יזוק ממנו (כמ"ש להלן סעיף ו' וי"ח). והרמב"ן אף דהוא ג"כ מודה לזה מ"מ כתב דגם בלא"ה מותר לטלטלו משום דהוי בכלל צורך מקומו [הרי דאע"ג דאינו צורך מקומו ממש מותר] ע"ש. הרי דנחלקו בסברה הנ"ל.

[ח] והנה בנידון של מחט ומספרים לכו"ע מותר אם יש לחוש שתינוק יזיק עצמו בזה, דעכ"פ יש היתר של טלטול מוקצה לשמור מהיזק. - אבל בשאר שלשה אופנים הנ"ל, תלוי היתרו או איסורו במחלוקת הרמב"ן והרשב"א. וזהו {א} אם שכח עט בבגדו, ועתה בשבת רוצה ללבוש הבגד ולצאת בו לרשות הרבים. {ב} רואה עט מונח על הקרקע וחושש שיקחנו תינוק ויכתוב על עצמו ובגדיו ויתלכלך. {ג} שכח עט על השלחן, ויש לו די מקום על השלחן לאכול או ללמוד שם אבל מפריע לו שבשבת קודש יהיה עט מונח על שלחנו. - ולהלכה אם אפשר בקל לטלטלו בגופו, או בטלטול מן הצד, נכון להחמיר, ובלא"ה יש לסמוך בספיקא דרבנן כזו על דעת המתירין [וכן פשיטא ליה להפמ"ג (מ"ז ה') מדעת עצמו כדעת רמב"ן הנ"ל]. ולהלן יתבאר עוד כלים שהם בכלל שאלה זו.

שישבר הכלי" פי' דהאיסור תלוי אם אינו צריך לטלטלו מפני איזה צורך בשבת, אלא מטלטלו מפני צורך הכלי "שירא שישבר", לכן בנידון דידן שמטלטל העט מפני שרוצה לצאת בשבת בבגד זה לרה"ר, ואי אפשר לו לעשות כן כשיש חפץ בכיסו, מותר.

[ו] ספק זה איכא גם באופן שני, כגון אם העט מונח על הקרקע ורוצה לטלטלו כדי שלא יקחנו תינוק ויכתוב על עצמו ובגדיו וילכלכו. שגם זה אינו צורך גופו של כלי זה או מקומו של כלי זה, מ"מ גם אינו בכלל של "מחמה לצל" ששם מטלטלו שלא לצורך שבת משא"כ כאן הוי לצורך שבת, שלא יהיה התינוק מלוכלך. - ויש עוד אופן שלישי שיש ספק זה, והוא כשיש עט על השלחן ויש לו די מקום על השלחן לאכול או ללמוד שם אבל מפריע לו מחזה זו, שבשבת קודש יהיה עט מונח על שלחנו, וכ"ש אם באים אחרים לבקרו שמתבייש בזה. [ואם נימא שאסור לטלטלו בהדיא יהי' צריך לטלטלו משם בגופו, או באופנים אחרים, שיתבאר בעזה"י בסי' ש"ט וסי' ש"י].

[ז] והנה נשאל שאלה זו מהגאון האגרות משה (ה"ה סי' כ"ב אות ל"א) וז"ל, [שאלה] כלי שמלאכתו לאיסור המונח במקום שאינו מתאים לכבוד השבת, לדוגמא עט המונח על השולחן בשבת [ועט הוא כלי שמלאכתו לאיסור כמ"ש שם (באות ל"ב)], האם מותר להסירו מחמת כבוד השבת, וחשיב כטילטול צורך גופו ומקומו. [תשובה] טילטול כזה לא חשיב כטילטול לצורך מקומו, וזה גופא כבוד שבת שאינו מטלטל דבר שנאסר לנו בטילטול, עכ"ל. ולא ביאור יותר אבל מתבאר טעמו ממש"כ לעיל. וכן משמע שהוא שיטתו של הביאור הלכה (סעיף ד' ד"ה כלי ע"ש) [שמתיר טלטול קדירה בכה"ג רק משום גרף של רעי ע"ש הרי דאינו בכלל צורך מקומו, ע"ש ויתבאר שם].

אמנם במאירי מבואר כדרך השני הנ"ל, ולהקל בכל אלו. דז"ל (שבת קכ"ד א') כלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו מחמה לצל מפני שאין כאן צורך שבת כלל, ונמצא מטלטל לצורך חול, ר"ל להצניעו מן החמה בשביל שישתמש בו למחר עכ"ל. [מ"מ משום איסור הכנה לבד

בכל יום א' בערב משעה 8:00 - 9:00, מתקיים שיעור בשו"ע אורח חיים ח"א בביהמ"ד נייטרא

[עומדים כעת בהלכות ברכת הפירות - סימן ר"ד סעיף ח']

העולה מהנ"ל:

לרשות הרבים, ואי אפשר לו לעשות כל זמן שהעט בכיס בגדו מפני איסור הוצאה, לכן רוצה לטלטל העט ולהסירו.

י] וזה אינו "צורך גופו" כי אינו צריך את העט לעשות בו איזה מעשה היתר בשבת, כמו "פטיש לפצוע אנזים", וכן אינו "צורך מקומו" ממש. על כן יש לומר דאסור לטלטלו כי חז"ל התירו רק צורך גופו ממש או צורך מקומו ממש, ולא בכחאי גונא.

יא] אמנם י"ל באופן אחר, שאף אם אינו לצורך גופו ומקומו מ"מ מותר, דאיכא למימר דהיתר טלטול של כלי שמלאכתו לאיסור לא תלוי דוקא אם הוא לצורך גופו ומקומו, אלא עיקר הקפידא הוא שלא יהיה הטלטול בכלל "מחמה לצל", דהיינו כשאין הטלטול לצורך שבת אלא מפני שירא שישבר הכלי וצריך את הכלי בחול. - לכן בנידון דידן שמטלטל העט מפני שרוצה לצאת בשבת בבגד זה לרה"ר, מותר.

יב] ספק זה איכא גם באופן שני, כגון אם העט מונח על הקרקע ורוצה לטלטלו כדי שלא יקחנו תינוק ויכתוב על עצמו ובגדיו וילכלכו. שגם זה אינו צורך גופו של כלי זה או מקומו של כלי זה, מ"מ גם אינו בכלל "מחמה לצל".

יג] ויש עוד אופן שלישי שיש ספק זה, והוא כשיש עט על השלחן ויש לו די מקום על השלחן לאכול או ללמוד שם אבל מפריע לו מחזהו, שבשבת קודש יהיה עט מונח על שלחנו, וכ"ש אם באים אחרים לבקר שמתבייש בזה.

יד] וכנראה שכבר נחלקו הראשונים בענין זה. לכן אם אפשר בקל לטלטלו באופן שמותר לטלטל אף מוקצה גמור כגון בגופו, או בטלטול מן הצד [שיתבאר בס"י ש"ט וש"י], נכון להחמיר, ובלא"ה יש לסמוך בספיקא דרבנן כזו על דעת המתירין.

טו] ולהלן יתבאר בעזה"י עוד כלים שהם בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, ואשר יש גם בהם שאלה זו בביאור לצורך גופו ומקומו.

א] כתוב בשו"ע כי כלי שמלאכתו לאיסור, כגון פטיש [שנעשה לבנות בתים או כלים] מותר לטלטלו לצורך גופו, כגון לפצוע בו אנזים.

ב] וכן מותר לטלטלו לצורך מקומו, דהיינו שאם צריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם מותר ליטלו משם ולהניחו באיזה מקום שירצה.

ג] אבל אסור לטלטלו "מחמה לצל" דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שאם ישאר במקום שמונח עתה, ישבר או יגנב.

ד] יש כלים רבים שהם בכלל כלי שמלאכתו לאיסור, וננקט עתה אחד מהם, המצוי הרבה אצלנו, וזהו "עט" [פע"ן או פענ"ס ל]. שהוא כלי שמלאכתו לאיסור היות שנעשה בעיקר לכתובה אשר אסור בשבת.

ה] ולכן מותר לטלטלו לצורך גופו כמ"ש לעיל, כגון כשסוגר ספר, סידור, וזמירות, מותר להניח בתוכו עט כדי שבקל יכול לחזור לשם.

ו] וכן מותר לטלטל העט ולסלקו כשהוא לצורך מקומו, כגון שפעמים נשאר העט על השלחן כשנכנס השבת, ועתה בשבת רוצה לאכול על השלחן וכשהעט שם זה מפריעו להניח שם כלים ואוכלים, או כשרוצה ללמוד על השלחן ולהניח שם ספרו, ומפריע לו העט מלעשות כן.

ז] אבל אם נמצא העט על הרצפה, ורוצה להגביהו כדי שלא יפסיע עליו אדם וישברנו, או אף אם נמצא העט על כסא או שלחן ורוצה לטלטלו כדי שלא יקחנו ילד וישחק עמו וישברנו, אסור לטלטל העט בשביל זה, דהוי בכלל "מחמה לצל".

ח] [למעשה אין אנו עושים כן בשבת, לטלטל עט לצורך גופו ומקומו אלא נחשב בעינינו כמוקצה גמור מאיזה טעם שיהי', לכן נכון לנהוג כן ולמנוע מזה, כי עתה שהעולם נמנעים מזה, אז המקיל בזה נראה כולזול לשבת, מ"מ מעיקר הלכה מותר].

ט] יש עוד סיבה שאדם רוצה לטלטל עט ממקום שהוא מונח עתה, וזהו אם הניח עט בבגדו כמוצאי שבת ושכחו שם ועתה בשבת רוצה ללבוש הבגד ולצאת בו